

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Інтернаціоналізація вищої освіти України
в умовах полікультурного світового простору:
стан, проблеми, перспективи**

МАТЕРІАЛИ ПІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Маріуполь, 18-19 квітня 2018 року)

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2018

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Відповідальні редактори: д.ф-м.н., проф. **М. Стріха**; чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. **О. Топузов**; **І. Стокоз**; чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. **К. Балабанов**

Члени редколегії: проф. **Х. Бакірдіз**; акад. НАН України, чл.-кор. НАПН України, д.соціол.н., проф. **В. Бакіров**; д.філол.н., проф. **О. Бондарева**; д.е.н., проф. **О. Булатова**; проф. **К. Іллюмінаті Поркарі**; проф. **В. Карайоргіс**; д.політ.н., проф. **С. Корнеа**; **О. Кочурін**; д.філос.н., с.н.с. **С. Курбатов**; акад. НАПН України, д.е.н., проф. **А. Мазаракі**; **Н. Оксенчук**; д.політ.н., проф. **І. Оніщенко**; д.філол.н., проф. **О. Павленко**; чл.-кор. НАПН України, д.філос.н., проф. **П. Саух**; к.ю.н. **М. Семенишин**; к.політ.н., проф. **М. Трофименко**; д.соціол.н., проф. **С. Щудло**.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 9 від 28.03.2018)

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи», які різнобічно висвітлюють питання інтернаціоналізації вищої освіти; розглядаються фактори, що впливають на створення нових можливостей і підвищення доступності вищої освіти та забезпечення її якості; окремо приділено увагу проблемам нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України, академічній мобільності, розвитку лідерського потенціалу університетів і конкурентоспроможності сучасних вишів в умовах глобалізації; розглядаються проблеми підготовки вчителя Нової української школи. Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти.

S. Ganzhelo

ELLIPSIS AS A MEANS OF STRUCTURAL AND SEMANTIC PHRASEOLOGICAL TRANSFORMATION IN THE GERMAN LANGUAGE

The paper focuses on phraseological implication (ellipsis) as one of the most common means of structural and semantic transformation of German phraseological units. The author examines and describes the ways and mechanisms of ellipsis in the structure of phraseological units singling out two different types: usual and occasional ellipsis. The distinction is made between two varieties of ellipsis: ellipsis-shortening and ellipsis-compression depending on which part is omitted (elements at the end, beginning or in the middle). Under the relative stability of semantics the determining factors for ellipsis of a phraseological unit are its grammatical features and quantitative composition. It is concluded that shortening of the compositional structure of phraseological units makes them polysemantic and adds shades to their expressiveness. As a result of shortening steady word combinations become more expressive stylistically and more applicable in language use.

Keywords: phraseological unit, phraseological transformation, implication, ellipsis, ellipsis-shortening, ellipsis-compression.

УДК 811.1'25-115(043)

Гаргаєва О. В., Кобиленко Н. К.

КУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ ЯК БАЗОВА ОДИНИЦЯ КАРТИНИ СВІТУ

У тезах розглядається концепт як особлива одиниця ментальності. Було з'ясовано, що, оперуючи цим поняттям, слід враховувати той факт, що концепт належить до двох галузей знань. Концепти як одиниці етнокультурної інформації відображають світ національного світосприйняття предметів і понять, позначених мовою. Слід зазначити, що в мові національно-культурних концептів значно більше, ніж може здатися на перший погляд. Таким чином, кожна культура має свої ключові концепти. Опис національно-культурних концептів, які приховані у лексичі з культурним компонентом, є актуальним та перспективним напрямком дослідження.

Ключові слова: концепт, когнітивна лінгвістика, картина світу, лінгвокультурологія

Основою формування концептуальної картини світу є особлива одиниця ментальності – концепт. Оперуючи цим поняттям, слід враховувати той факт, що концепт належить до принаймні двох галузей знань – когнітивістики, та зокрема лінгвокогнітології, та лінгвокультурології, де концепту відводиться неоднакова роль.

Концепт (лат. *conceptus* – думка, поняття) – 1) у когнітивній лінгвістиці та психології – одиниця ментальності, свідомості, пам'яті, якою оперує людина процесі мислення і за допомогою якої здійснюється, зберігається та відображається зміст досвіду і знань [3, с. 70]; 2) у лінгвокультурології – одиниця, яка виражає етнонаціональну специфіку і вербалізується в словах, фразеологізмах та інших мовних засобах [3, с. 70].

Отже, існують два підходи до розуміння поняття концепту – лінгвокогнітивний та лінгвокультурний. В нашому дослідженні ми будемо дотримуватись лінгвокультурного підходу до визначення поняття концепту, тобто будемо вважати концептом базову одиницю культури.

Ю. С. Степанов стверджує, що «в структуру концепта входить все те, що робить його фактом культури – вихідна форма (етимологія), стисла до основних ознак змісту історія; сучасні асоціації; оцінки тощо» [6, с. 41].

Лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи до розуміння концепту не взаємовиключають один одного: концепт як ментальна одиниця в свідомості індивіда є шлях до концептосфери суспільства, тобто в кінці кінців до культури, а концепт як одиниця культури – це зафіксований досвід колективу, який є здобутком індивіду.

Отже, ці підходи відрізняються векторами по відношенню до індивіда: лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний концепт – це напрямок від культури до індивідуальної свідомості [1, с. 97].

Ключові концепти культури займають важливе місце у колективній мовній свідомості, тому їх дослідження вважається надзвичайно актуальною проблемою.

Концепти як одиниці етнокультурної інформації відображають світ національного світосприйняття предметів і понять, позначених мовою. На думку Д. С. Ліхачова, вони виникають у свідомості людини не тільки як натяк на можливе значення, а і як відгук на мовний досвід людини в цілому – поетичний, прозаїчний, науковий, соціальний, історичний [2].

А. Я. Гуревич поділяє концепти культури на дві групи: «космічні», філософські категорії, які він називає універсальними категоріями культури (час, простір, зміна, рух, причина), та соціальні категорії, так звані культурні категорії (свобода, право, справедливість, праця, багатство, власність) [7]. Виокремлюють ще одну групу – категорії національної культури (наприклад, для української культури це – воля, доля, соборність, французької – душа, туга, любов, грецької – свобода, гостинність тощо). Слід зазначити, що в мові національно-культурних концептів значно більше, ніж може здатися на перший погляд.

Таким чином, кожна культура має свої ключові концепти. За визначенням В. А. Маслової, *ключові концепти культури* – базові одиниці картини світу, які зумовлені культурою та мають велику значущість як для окремої мовної особистості, так і для лінгвокультурного суспільства в цілому [4, с. 49].

Культурний концепт – багатомірне смислове утворення, в якому виокремлюються образна, ціннісна, та поняттєва сторони [1, с. 91]. Образна сторона концепту – це зорові, слухові, тактильні, смакові характеристики предметів, явищ, подій, відображених в нашій пам'яті. Поняттєва сторона концепту – це мовна фіксація концепту, його позначення, опис, ознакова структура, дефініція, зіставні характеристики даного концепту по відношенню до того чи іншого ряду концептів. Ціннісна сторона концепту – важливість цього психічного утворення як для індивідууму так і для колективу [1, с. 107]. Опис концепту, за твердженням В. І. Карасика, – це спеціальна дослідницька процедура тлумачення значення його імені та близьких позначень [1, с. 92].

На думку В. П. Нерознака, культурно-маркована лексика та безеквівалентна лексика є саме той лексикон, на матеріалі котрого слід складати переліки фундаментальних національно-культурних концептів [5, с. 85]. Отже опис національно-культурних концептів, які приховані у лексиці з культурним компонентом є актуальним та перспективним напрямком дослідження.

Список використаної літератури

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. М., 2004. 392 с.
2. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка. *Известия РАН. Серия литературы и языка*. М., 1993. Т. 52. № 1. С. 3–9.
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. Київ, 2012. 288 с.
4. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студентов ВУЗов. М., 2001. 183 с.
5. Нерознак В. П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма. *Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков*. Омск, 1998. С. 80–85.
6. Степанов Ю. С. Константы : слов. рус. М., 1997. 824 с.
7. Человек и культура. Индивидуальность в истории культуры / под ред. А. Я. Гуревича. М., 1990. 240 с.

O. Gargaieva, N. Kobylenko

CULTURAL CONCEPT AS A BASIC UNIT OF A PICTURE OF THE WORLD

The theses consider the concept as a special unit of mentality. It was clarified that, operating this notion, one should take into account the fact that the concept relates to two branches of knowledge. Concepts as units of ethno-cultural information reflect the world of national perception of objects and concepts denoted by the language. It should be noted that the language of national-cultural concepts is much more than it may seem at first glance. Thus, each culture has its own key concepts. The description of national-cultural concepts that are hidden in the vocabulary with the cultural component is an actual and promising area of research.

Keywords: concept, cognitive linguistics, the world picture, linguistic and cultural studies.

УДК 81'36

Голоцукова Ю. О.

УКРАЇНСЬКІ РЕЗУЛЬТАТИВИ В ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ПРАЦЯХ ХХ – ХХІ ст.

У роботі розглянуто та проаналізовано основні підходи щодо семантичної класифікації дієслівних лексичних одиниць, виділено фінитивну групу результативів, проаналізовано кількісно-якісні зміни результативів у словниках української мови на основі зіставного та кількісного методів дослідження мови.

Ключові слова: результатив, дієслово, кількісно-якісний склад, рід дієслівної дії, аспект дії, акціональність, способи дії, варіант, семантична класифікація, граничність / неграничність.

Словниковий склад української мови – це відкрита, динамічна система лексичних одиниць, різнопланових за джерелами та часом формування. Аналіз української лексики з погляду кількісно-якісних змін у словниковому складі передбачає з'ясування динаміки розвитку генетичного складу мови від першоджерел до сучасного функціонування.

Так, у науковій літературі немає спеціальних робіт, де б аналізувався лексикон української мови з погляду кількісно-якісних змін на матеріалі результативів. Отже, аналіз кількісно-якісних змін категорії результатива є цікавим та важливим не тільки для всебічного з'ясування характеристики дієслова, але й для опису загальної структури української мови, дослідження динаміки розвитку складу мови від першоджерел до сучасного етапу функціонування. Саме цим зумовлюється **актуальність** пропонованого дослідження.

Мета розвідки – дослідити склад українських результативів, зафіксованих у словниках української мови протягом останніх ста років.